

Sfântul Închisorilor

*Mărturii despre Valeriu Gafencu,
adunate și adnotate de
monahul Moise*

*Cu binecuvântarea și
un cuvânt înainte al
Înalt Prea Sfințitului
ANDREI
Arhiepiscop al Alba Iuliei*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ISBN 973-7879-73-2 (10)
ISBN 978-973-7879-73-8 (13)

Alba Iulia 2007

Bibliografie selectivă

Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos*, Ed. Christiana, București, 2006.

Virgil Maxim, *Imn pentru crucea purtată*, Ed. Antim, București, 2002.

Nicolae Trifoiu, *Studentul Valeriu Gafencu - Sfântul Închisorilor din România*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2003.

Dumitru Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării*, ediția a II-a, Ed. Scara, București, 2000.

Ion Gavrilă Ogoranu, *Brazii se frâng dar nu se îndoiesc*, vol. V, (cu subtitlul *La pas prin Frățile de Cruce*), Ed. Mișcării Legionare, București, 2006.

Gheorghe Andreica, *Mărturii ... Mărturii ...*, Ed. 2000.

Mărturisesc ... robul 1036, ediție îngrijită de Virgil Maxim, Ed. Scara, București, 1998, p. 103.

Părintele Voicescu – Un duhovnic al cetății, ediție îngrijită de Ioana Iancovescu, Ed. Bizantină, București.

Pr. Liviu Brânzaș, *Raza din catacombă*, Ed. Scara, București, 2001.

Cuprins

Ne lăudăm și în suferințe	5
Dară și dintre rumâni mulți sunt sfinți.....	7
Înainte de Închisoare.....	13
Valeriu și educația legionară.....	19
Nevoitorii de la Aiud.....	39
Ei au găsit această cale cu un ceas mai devreme.....	55
Calea fericirii.....	63
Viața în „lavra” Aiudului	74
Colonia de muncă de la Galda de Jos.....	84
Din mărturia lui Marin Naidim.....	93
Valeriu Gafencu: O lumină!.....	97
Închisoarea Pitești și reeducarea.....	106
Valeriu la Pitești.....	113
„Mi-e aşa de dor de Târgu-Ocna!”	123
Un om fericit.....	132
Mărturisitorul lui Hristos.....	138
„Lui i-au dat fiere și tu îmi dai miere?!”	144
Am văzut-o pe Maica Domnului.....	154
Mărturia părintelui Mihai Lungeanu.....	157

Va veni o zi când inima ta va cânta rugăciunea.....	164
Pastorul Richard Wurmbrand.....	168
Crăciun la Târgu-Ocna	184
Trecerea la cele veșnice.....	194
Ucenicii lui Valeriu	201
Lotul mistico-legionar Târgu-Ocna	214
Dialoguri cu Valeriu	223
Gânduri pentru o împreună lucrare spirituală	255
Două mărturii.....	261
Adenda.....	277
<i>Poezii și scrisori din temniță.....</i>	277
<i>Îndreptar de spovedanie alcătuit de Valeriu Gafencu</i>	310
Bibliografie selectivă	334

Vasile Gafencu, tatăl lui Valeriu, un român martirizat în Siberia

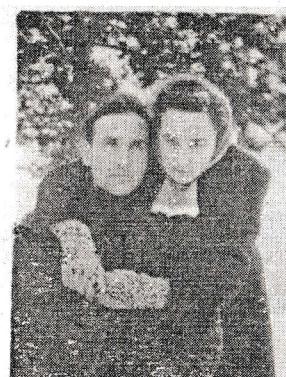
Valeriu Gafencu, elev la școala primară

Valeriu Gafencu student la Facultatea de Drept din Iași

Ultima fotografie înainte de arestare

Valeriu și sora sa Elisabeta în colonie la Galda

Valeriu și mama sa la Galda

„Ne lăudăm și în suferințe”

(Romani 5,3)

Părintele Moise de la Mănăstirea Oașa are mare evlavie față de cei ce au suferit în temnițele comuniste mărturisindu-L pe Hristos. Această evlavie, secondată de râvna cercetării, l-a determinat să bată țara în lung și în lat pentru a strânge documente și mărturii de la oamenii care au trecut prin iadul încarcerării și încă mai trăiesc, alcătuind lucrarea de față și alta care va urma, oferindu-ne nouă posibilitatea de a afla lucruri cutremurătoare dintr-o perioadă tristă prin care a trecut România.

Aici, aproape de noi, este Aiudul, cu teribila-i închisoare și cu monumentul dedicat celor ce au pătimit. Dacă avem convingere creștină, vom spune împreună cu Sfântul Apostol Pavel: „*ne lăudăm și în suferințe, bine știind că suferința aduce răbdare, și răbdarea încercare, și încercarea nădejde*” (Romani 5,3).

Unul dintre cei ce au gândit aşa și care a suferit mărturisindu-L pe Hristos a fost Valeriu Gafencu. Pentru el era limpede cuvântul Mântuitorului: „*Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri*” (Matei 10,32).

De remarcat este că Părintele Moise a reușit să scoată în evidență faptul că efectiv Valeriu Gafencu a reușit să se delimiteze de orice ideologie și atitudine partizană, acționând pur și simplu ca un sincer ucenic al lui Hristos. Chiar dacă la început a făcut parte din „Frățiile de cruce” - și atunci din elanul

său pentru o viață spirituală curată, fără compromisi și politicianisme - a ajuns să se detașeze atât de mult de toate, încât și unii dintre cei de dreapta îl socoteau un exagerat și mistic. Așa se face că părintele Nicolae Steinhardt, evreu de obârșie, îl supranumește „Sfântul Închisorilor”.

Cartea aceasta ne oferă nouă, celor obișnuiți cu o viață comodă, prilejul de a medita la jertfă, la suferință și la cruce. Nimic nu se poate realiza fără efort, fără jertfă. Tendința omului contemporan, spune Paisie Aghioritul, este de a dobândi totul fără jertfă. Elevii și studenții ar vrea să ia note mari fără să învețe; oamenii maturi ar vrea să câștige mult fără să muncească; iar noi, toți creștinii, am vrea să ne mântuim fără să ne nevoim. Lucruri absolut imposibile.

Apoi cartea este un *memento*. O aducere aminte de vremurile teribile când statul comunista, folosindu-se de instituții draconice, i-a chinuit pe cei mai buni dintre noi.

Felicitându-l pe Părintele Moise, care este un om Tânăr, ce n-a trăit în acele timpuri, voi cita un alt verset din Sfântul Pavel, din care reiese rostul pragmatic al cărții acesteia care ne aduce aminte de suferințele unor oameni deosebiți: „priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința” (Evrei 13,7)

† ANDREI
Arhiepiscop al Alba Iuliei

Dară și dintre rumâni mulți sunt sfinți...

Neamului românesc - așezat, după spusa cronicarului, „în calea tuturor răutăților” - i-a fost rânduit să treacă prin multe încercări. Ultima a fost cea mai grea: tăvălugul comunista. Această ideologie demonică, nimic altceva decât religia satanei pe pământ - cum o numea cineva trecut prin temnițele comuniste - a făcut și la noi sute de mii de victime. N-a reușit însă să-i frângă pe cei ce, nevoind să-și piardă sufletul, s-au legat cu toată ființa de Hristos. Cu prețul unor suferințe cumplite au rezistat, dobândind prin moarte curuna sfîrșeniei.

„Comunismul a umplut cerul de sfinți” spunea părintele Arsenie Papacioc. Dacă ar fi să cunoască cineva pe toți din neamul nostru care au trecut pragul sfîrșeniei în prigoana comunistă, ar veni la cuvintele rostite în veacul al XVII-lea de sfântul mitropolit Dosoftei al Moldovei: „dară și dintre rumâni mulți sunt sfinți ... dară nu s-au căutat”¹.

Nu numai prima, ci și a doua parte a cuvintelor sfântului mitropolit, acest „dară nu s-au căutat”, se adeverește în zilele noastre. În general se știe prea puțin despre viața duhovnicească și chipurile de mărturisitori ai temnițelor comuniste. E drept că până la căderea comunismului era cu neputință să aflăm ceva, iar după 1990 mărturiile supraviețuitorilor nu s-au aflat totdeauna la înde-

¹ Arhim. Ioanichie Bălan, *Patericul Românesc*, Ed. Episcopiei Romanului, 2001, p. 224.

mâna celor interesați. Dar dincolo de aceste cauze obiective, ignorarea aproape cu desăvârsire a spiritualității închisorilor - moment plin de semnificații al Ortodoxiei noastre românești - are o rădăcină mult mai adâncă: lipsa de interes a românilor față de mărturiile propriului trecut. Parcă mai lesne și cu mai multă râvnă privim spre cele petrecute prin alte părți decât la mărturiile de sfințenie de la noi. În acest nărvă al românilor se află, după cât se pare, cauza acelui „dară nu s-au căutat” al sfântului mitropolit.

Cu toate acestea, nu mic ar fi folosul celui ce s-ar aplica asupra unora din mărturiile celor trecuți prin închisori. Ar găsi numeroase pagini în care sunt evocate persoane, întâmplări, atitudini, cuvinte cu nimic mai prejos celor de prin vechi paterice sau vieți de sfinți.

Printre chipurile de mărturisitori ar întâlni un nume pe care toti îl pomeneșc cu evlavie, socotindu-l sfânt: Valeriu Gafencu. Numit în mod inspirat de părintele Nicolae Steinhardt „sfântul închisorilor”², Valeriu Gafencu a fost una din cele mai impresionante figuri care s-a înălțat la o admirabilă trăire duhovnicească în condițiile vieții de temniță. Prin dragostea sa jertfelnică izvorâtă dintr-o desăvârșită închinare a vieții lui Hristos, a rămas zugrăvit în cele mai luminoase culori în inimile celor ce l-au cunoscut. Părintele Gheorghe Calciu spunea: „nu

² Mulți alții, nu numai Valeriu Gafencu și-au sfînit viața în temniță și merită acest nume. Însuși părintele Nicolae Steinhardt îl pomenește ca pe „unul din sfinții închisorilor” (*Jurnalul fericirii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1992, p. 133).

am nici o îndoială că este sfânt; a trăit cuvântul lui Dumnezeu la o înălțime de neînteleasă pentru noi”³. Alt tovarăș de suferință, părintele Constantin Voicescu, era încredințat că „mai devreme sau mai târziu Biserica Ortodoxă îl va canoniza”⁴.

Cu toate că Valeriu Gafencu este adesea amintit în mărturiile publicate de cei trecuți prin închisori, cu toate că despre el au apărut articole în presă, și s-a făcut chiar un documentar de televiziune, fiind - ca să folosim un termen la modă - cel mai „mediatizat” dintre trăitorii temnițelor comuniste, totuși viața lui este mult prea puțin cunoscută în rândul credincioșilor⁵.

Folosind tot ceea ce s-a publicat, alăturând unele mărturii inedite, în cele ce urmează vom pune în fața cititorului crâmpeiele adunate despre viața,

³ Mărturie a părintelui Calciu despre Valeriu Gafencu dată în octombrie 2005 monahului Moise.

⁴ Părintele Voicescu - *Un duhovnic al cetății*, ediție îngrijită de Ioana Iancovescu, Ed. Bizantină, București, p. 28.

În 1992 s-a pornit o campanie de strângere de mărturii printre foștii deținuți politici despre Valeriu Gafencu, spre a fi înaintată comisiei de canonizare a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Decesul celui ce a avut această inițiativă, Alexandru Virgil Ioanid, a făcut ca mărturiile adunate să nu mai ajungă la destinație, ci să zacă prin sertarele AFDPR-ului (Asociația foștilor deținuți politici din România). De aici vor fi luate de Nicolae Trifoiu și, împreună cu unele scrisori ale lui Valeriu trimise din închisoare familiei, vor fi publicate. (Nicolae Trifoiu, *Studentul Valeriu Gafencu - Sfântul închisorilor din România*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2003)

⁵ Vălul necunoașterii a fost măcar în parte ridicat prin publicarea mărturiilor lui Ioan Ianolide (Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos*, Ed. Christiana, București, 2006), cea mai bogată sursă de informații despre Valeriu Gafencu.

trăirea și gândirea acestui sfânt al veacului XX.

Vom începe prin a spune câteva lucruri despre familia și viața sa dinainte de arestare. Vom trece apoi la mărturiile privind perioada cât a stat închis la Aiud (1942-1948). Aici Valeriu și alți câțiva detinuți se vor strângă în jurul avocaților Traian Trifan și Traian Marian. Grupul acesta din care făcea parte și Tânărul, pe atunci, Anghel Papacioc – arhimandritul Arsenie de astăzi – avea în centrul preocupărilor trăirea creștină în duh filocalic. Atmosfera spirituală de la Aiud va avea un rol important în formarea duhovnicească a lui Valeriu. Aici va trăi un moment de iluminare, ajungând, prin harul lui Dumnezeu, să-și vadă păcatele. Lucrarea de pocăință începută acum va rodi o stare de fericire sufletească care îl va însobi în toate încercările. După Aiud urmează închisoarea Pitești (1948-1949), apoi, după câteva luni la Văcărești, închisoarea sanatoriu de la Târgu-Ocna (1950-1952).

Într-o stare avansată de tuberculoză, țintuit la pat, Valeriu va fi la Târgu-Ocna limanul la care toți vor găsi mângâiere și întărire. Întoarcerea la Dumnezeu a unor detinuți atei, dejucarea intențiilor de așa-zisă „reeducare” prin tortură, dragostea deosebită dintre detinuți, spiritul de jertfă în folosul celor mai bolnavi, toate se lucrează prin influența lui Gafencu. Prezența sa plină de har va crea o atmosferă duhovnicească unică în istoria gulagului comunist. „Mi-e aşa de dor de Târgu-Ocna!”, va spune mai târziu cineva trecut pe acolo.

Cunoscându-și dinainte ziua trecerii la Domnul, Valeriu se va afla în momentul morții într-

o aşa stare de har, încât prietenul său Ion Ianolide, care i-a fost atunci alături, va mărturisi mai târziu: „în veșnicie nu-mi doresc o stare mai înaltă decât aceea, căci atunci eram plin, deplin fericit”⁶.

Fragmente din scrisorile trimise familiei, câteva poezii, un îndreptar de spovedanie întocmit în închisoare, mărturii ale unor minuni trăite în preajma sa, gândurile sale despre rosturile creștinismului astăzi și lămurirea unor aspecte ale trecutului său legionar vin să completeze ca un mozaic, chipul plin de sfințenie al mărturisitorului lui Hristos Valeriu Gafencu. Toate acestea nu sunt însă decât niște umile semne ale unei vieți duhovnicești de care nu se poate da mărturie prin cuvânt, mai ales că – după cum spunea un tovarăș de suferință – „ceea ce a făcut și ceea ce a trăit Valeriu de-a lungul anilor de detinție pentru fiecare suflet cu care a venit în contact, e greu de imaginat, necum de exprimat în cuvinte”⁷.

„Un om, ca și un popor, atâtă prețuiește, cât a înțeles din Evanghelie și cât poate să urmeze învățăturii lui Iisus”⁸, spunea savantul Simion Mehedinți. Oamenii prin care Duhul Sfânt lucra cu putere, precum Valeriu Gafencu și alți mărturisitori ai temnițelor, vrednici de toată prețuirea, își așteaptă locul în calendar, fiind cele mai sigure modele pentru noi în vremurile acestea dominate de confuzii. Viața lor merită cunoscută, nu pentru slava lor

⁶ Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 189.

⁷ Virgil Maxim, *Înn. pentru crucea purtată*, Ed. Antim, București, 2002, p. 185.

⁸ Simion Mehedinți, motto la *Creștinismul Românesc*, Fundația Anastasia, București, 1995.

pământească, ci „ca oamenii din zilele noastre înnegurate de atâtea rătăciri, urmări ale îndepărțării de Dumnezeu, să știe că au existat în veacul al XX-lea asemenea aleși care s-au ridicat la puterea de credință și de jertfă a primilor martiri creștini”⁹.

Înainte de închisoare

Valeriu Gafencu s-a născut la 24 ianuarie 1921, în Basarabia, în comuna Sângerei, din apropierea orașului Bălți. Părinții săi, Vasile și Elena, au fost țărani înstărați. Tatăl său absolvise Școala Normală, apoi o școală specială de electricitate și după primul război mondial se înscrise la Facultatea de Electrotehnică din Iași, dar nu urmează cursurile până la absolvire, retrăgându-se ca învățător în satul natal. În timpul primului război mondial a fost mobilizat în marina rusă. A făcut parte din Sfatul Țării care la 27 martie 1918 a votat unirea Basarabiei cu România. În însemnările sale din colonia de la Galda, Valeriu vorbește în câteva rânduri despre părinții săi.

„Când s-a căsătorit, mama avea vreo 24 de ani. Tuța (tatăl lui Valeriu) era cu vreo 10 ani mai în vîrstă. Tuța o iubea în taină de mult timp.

Mama era o fată simplă, cu școala primară, fără altă avere decât fecioria sufletului și a trupului.

Tuța era un om întreg, sănătos și voinic, cu un trecut frumos, student la Politehnica, bine văzut de toți oamenii de valoare pe care-i avea Basarabia în acele vremi. Îi mai trebuia puțin și ieșea și el inginer. Dar, luând contact cu societatea aşa-zis „sus pusă” și cunoscându-i decadența, a renunțat la toate perspectivele pe care i le deschidea viitorul și s-a întors în sat, la plug, făcându-se și învățător. Voia să întemeieze un cămin frumos și curat, să aibă soție, copiii lui, gospodăria lui... și a luat-o pe mama. Mama l-a întrebat:

- De ce mă iei tu pe mine de soție, că eu n-am nici carte, nici avere... pe când tu... De ce nu ti-ai ales o fată

⁹ Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, p. 130.

învățată, de la Iași, că doar atâtea te doreau de bărbat?

Iar el i-a răspuns:

- Ei, Lena, de câte ori mă uit la tine, mă gândesc că nu sunt vrednic de tine. Tu ai ceva ales, tu ai fecioria. Ești curată. Si de aceea te iubesc eu.

Tuța, până la data căsătoriei, păcătuise cu alte femei. Avea însă cinstea sufletească, era de o sinceritate totală în a-și recunoaște păcătoșenia. De aceea îmi era atâtă de drag.

Când eram elev în ultima clasă de liceu, frământat de gânduri și neliniști privitoare la relațiile cu femeile, l-am întrebat într-o noapte:

- Tuța, mi-e cam rușine, dar te rog spune-mi deschis, cum este mai bine să păstrezi relațiile cu femeile? Eu mărturisesc între băieți pentru abstinенță, întâmpin însă cele mai mari opoziții. Mediul e foarte stricat prin școli.

Tuța mi-a răspuns:

- Cel mai bine este să te abții. Eu am păcătuit în tinerețea mea, dintr-o nelămurire. Trecusem de 21 de ani și eram fecior încă, curat, dar s-a zvonit printre băieții și fetele de seama mea, că sunt impotent și de aceea n-am relații cu femeile. Si atunci, de ciudă, am căutat să aflu cine a scornit acest zvon. Si am aflat că totul pornea de la o fată intrigată de atitudinea mea demnă și curată. Si am păcătuit cu ea, de ciudă. Mi-a părut rău mai târziu.

O, cât de mult mi-a folosit mie mărturisirea lui Tuța! De câte ispite și căderi nu m-a ferit sfatul, mărturisirea lui!

- Valeriu, după arestarea ta - povestește mama - eram singură acasă. Într-o noapte din iarna anului 1944,

Valeriu Gafencu

m-am pornit pe jos de la Bălți spre Sângerei. Era un ger atât de mare! M-a ajuns din urmă un om cu sanie. La rugămintea mea, m-a luat în sanie. Era dintr-un sat mai îndepărtat. Am ajuns în Sângerei noaptea târziu. Fiind vreme de iarnă, l-am adăpostit în casa noastră. După ce l-am ospătat, m-am gândit: acum trebuie să-i pregătesc patul ca să se culce.

Si buna mea mamă s-a gândit că este mai bine să-i pregătească patul în dormitor, iar ea să se ducă să se culce în bucătărie. Așa a și făcut. La o bucată de noapte, mama aude deschizându-se, rând pe rând, ușile casei. S-a trezit numai decât, emoționată. Omul a deschis încet ușa bucătăriei și când mama, cu glasul ei blajin, l-a întrebat:

- Ce doriti, domnule?

El i-a răspuns:

- M-am gândit că poate dumitale ţi-i frig și vrei să te încălzești.

Mama s-a uitat la el și i-a răspuns:

- Eu te-am ospătat și adăpostit în casa mea, oferindu-ți locul cel mai de cinstă, cu gândul la Dumnezeu. Si după cum am un singur Dumnezeu, Hristos, tot aşa am un singur bărbat.

Omul și-a plecat ochii în pământ și, smerindu-se, a închis ușa în urma lui, ducându-se să se culce.

Am sărutat-o pe mama și ea mi-a spus că în toată căsnicia lor, amândoi, și Tuța și mama, au fost cinstiți unul față de altul. Ce lucru minunat și plăcut în față lui Dumnezeu! Au trăit toată viața atât de frumos, s-au iubit. Si noi, copiii, niciodată nu i-am văzut certați. Știu că Tuța o iubea pe mama, o ocrotea. Bunăoară el se scula cu noaptea în cap și își pregătea toate pentru